STRUCTURI ARGUMENTALE VERBALE ÎN CONTEXT ROMANIC: 'A CONSTERNA' ÎN ROMÂNĂ, FRANCEZĂ ŞI SPANIOLĂ

STRUCTURES DES ARGUMENTS VERBAUX DANS LA ROMANIA: 'CONSTERNER' EN ROUMAIN, FRANÇAIS ET ESPAGNOL

(Résumé)

L'étude que nous proposons appartient à un plus ample projet dédié à la description de la sous-classe des verbes psychologiques (de l'étonnement) dans la perspective de la grammaire cognitive-fonctionnelle. Notre recherche a pour objectif l'analyse comparative des cadres actantiels spécifiques au verbe 'CONSTERNER' dans les langues roumaine, française et espagnole. Plus précisément, dans cette contribution, consacrée de manière exclusive à la structure active et transitive du verbe en question, nous traiterons les similitudes aussi bien que les différences concernant la sélection des arguments verbaux obligatoires (particulièrement, le sujet-stimulus et l'objet direct-expérienceur). Notre attention sera également retenue par quelques traits spécifiques, susceptibles de définir le roumain/le français/l'espagnol dans certaines de leurs caractéristiques typologiques.

L'information fournie par des sources lexicographiques fondamentales (de nature encyclopédique) des idiomes considérés a été corroborée par les données qui figurent dans des dictionnaires relativement récents (des dictionnaires explicatifs, de néologismes, de synonymes, voire des dictionnaires syntaxiques argumentaux, tel que DSA) ou/et dans des ouvrages modernes de spécialité, dédiés à la sous-classe des verbes psychologiques. À travers notre démarche, une source très importante a été constituée par l'internet, qui nous a permis de suivre le comportement concret du verbe en question à l'étape actuelle (notamment le registre familier) des langues romanes considérées.

Mots-clés: étude comparée néo-latine, verbe psychologique, configuration argumentale, stimulus, expérienceur.

BDD-V4271 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:06 UTC)

1. Precizări preliminare

Studiul face parte dintr-un proiect mai amplu, consacrat descrierii subclasei verbelor psihologice (de mirare), din perspectiva gramaticii cognitiv-funcţionale[1]. Cu prezenta cercetare, consacrată discutării cadrului actanţial al verbului 'A CONSTERNA', mai exact argumentelor obligatorii ale acestuia la forma activ-tranzitivă, preocupările noastre atrag în discuţie, alături de română, şi alte două limbi romanice, anume franceza şi spaniola.

A CONSTERNA aparţine paradigmei verbelor de mirare, paradigmă stabilită de noi având ca punct de plecare româna şi care include un număr de 16 lexeme[2]. În conformitate cu principiile de definire prezente în studiile de gramatică cognitivă[3], cele mai multe dintre unităţile verbale incluse în acest inventar sunt, în limba română, verbe monosemantice. De asemenea, majoritatea verbelor de mirare româneşti se definesc drept intensive, semantica intrinsecă a acestora încorporând marca superlativului. Unele dintre aceste verbe prezintă un conţinut semantic eterogen, care, pe lângă semul 'uimirii', înglobează şi altele (cf., de pildă, 'mâhnire', 'indignare', 'supărare'...). „Neutralitatea" unităţilor lexicale incluse în paradigma 'mirării' este relativ modestă şi din punctul de vedere al conţinutului propriu-zis, ceea ce poate constitui un alt argument în favoarea unei selecţii lexicale guvernate de asemenea de criteriul expresivităţii. În acest context, verbele propriu-zis neutre sunt în număr de doar două, anume *a* (*se*) *mira* şi *a surprinde*, de altfel cele două verbe prototipice/parangon[4] ale subclasei verbelor de mirare.

2. Similitudini vs divergenţe la nivel semantic în context romanic: rom. *A CONSTERNA* – fr. *CONSTERNER* – sp. *CONSTERNAR*

În conformitate cu rezultatele unora dintre cercetările noastre anterioare, rom. *a consterna* 'a provoca cuiva uimire, nedumerire, amestecată cu mâhnire şi cu indignare' prezintă următoarele trăsături: [+monosemantic], [+intensiv],

[1] V., în acest sens, contribuţiile noastre, realizate în cadrul sarcinii ce ne-a revenit la tema de plan *Structuri argumentale verbale în context romanic* (coordonată de dr. Ana-Maria Barbu) şi consacrate în exclusivitate limbii române: Teleoacă (2014a); id. (2014b); id. (2014c); id. (2016).

[2] Inventarul respectiv (care, se înţelege, nu este unul exhaustiv) a fost stabilit ţinând cont nu numai de informaţia lexicografică, ci în egală măsură şi de felul în care aceste verbe sunt utilizate în româna actuală (aspectul colocvial). Pentru discutarea detaliată a acestui aspect, dar şi a altora, v. Teleoacă (2014a); id. (2014b) şi id. (2014c).

[3] Din perpectiva studiilor de gramatică funcţională, o unitate verbală poate fi catalogată drept *monosemantică* dacă semnificaţia acesteia este subsumabilă unei ***unice*** *reprezentări mentale*: o stare psihică, o activitate mentală, o atitudine etc. (v., de pildă, Langacker 1987: 147 sq., Lakoff 1987: 63 sq., Manea 2001: 25 ş.a.).

[4] Pentru definirea conceptului, v., de pildă, Jackendoff (1983: 89; 1990: 78 sq.) sau Yvette-Mathieu (1995: 99 sq.; 1996–1997: 116 sq.).

BDD-V4271 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:06 UTC)

[+conţinut semantic impur] şi [+fundamental negativ]. Astfel de precizări îşi dovedesc utilitatea în momentul în care se procedează la identificarea termenilor care corespund semantic acestui verb în context romanic, în cazul de faţă în franceză şi spaniolă. Afirmaţia se legitimează în condiţiile în care nu întotdeauna corespondenţa în plan formal este dublată de echivalenţa semantică. Coşeriu (2001: 167 sqq.), printre alţii, atrăgea atenţia asupra organizării diferite a aceluiaşi conţinut în limbi distincte; afirmaţia era acceptată chiar şi pentru limbile înrudite, de pildă pentru limbile romanice. Aşa cum se poate înţelege, în astfel de situaţii se va impune identificarea acelui verb/acelor verbe care acoperă, într-o limbă romanică occidentală, aceeaşi arie de semnificaţie care este specifică unei anumite unităţi verbale din română. Acest gen de operaţie nu pare a fi necesar propriu-zis în cazul primului dintre verbele psihologice de mirare incluse în inventarul nostru, în această situaţie putând fi admise ambele tipuri de corespondenţă. Şi, totuşi, aceasta nu echivalează cu a recunoaşte o identitate perfectă sub aspect semantic a celor trei verbe reprezentative pentru idiomurile romanice considerate[1].

Corespondenţele de natură semantică vizează în primul rând apartenenţa acestor verbe (rom. *consterna*, fr. *consterner* şi sp. *consternar*) la câmpul psihologic al verbelor de mirare, în condiţiile lexicalizării unui conţinut semantic hibrid, cu predominarea evidentă a componentei negative. Astfel, nu numai în cazul românei, ci şi al celorlalte două limbi romanice considerate, starea de uimire coexistă în mod fundamental cu o serie de aspecte afective marcate [+negativ], de la mâhnire/întristare şi indignare, până la descurajare, derută şi nelinişte. Sunt relevante în sensul celor afirmate definiţiile semantice propuse în sursele lexicografice ale celor trei limbi romanice luate în discuţie (v., în acest sens, de pildă, DEX, TLFi, DRAE). Deşi semul intensităţii nu este întotdeauna explicit în definiţiile lexicografice, acesta se legitimează adesea în plan pragmatic, numeroasele contexte în care am consemnat aceste verbe, în pagini actuale de limbă română/franceză/spaniolă, fiind elocvente în sensul celor afirmate.

În conformitate cu principiile cognitiv-funcţionale de definire a monosemantismului vs polisemantismului unor unităţi lexicale, în speţă verbale, putem afirma că numai rom. *consterna* şi sp. *consternar* ilustrează prima categorie (cea a verbelor psihologice monosemantice), în timp ce fr. *consterner* este un verb polisemantic. Însă, chiar şi în cazul fr. *consterner*, polisemia se susţine exclusiv într-o perspectivă diacronică, acest verb utilizându-se în franceza arhaică şi cu accepţie nonpsihologică, bunăoară ‘a arunca la pământ’ (TLFi).

[1] Pentru o prezentare detaliată a aspectelor vizând corespondenţele semantice (totale vs parţiale) dintre cele trei limbi romanice, v. Teleoacă, *Verbele de mirare*.

BDD-V4271 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:06 UTC)

3. Descrierea cadrelor actanţiale specifice în cele trei limbi romanice

În cercetarea de faţă atenţia noastră va fi reţinută exclusiv de utilizarea activ-tranzitivă a verbului ‘a consterna’, utilizare recunoscută şi admisă ca atare în lucrările normative, pentru etapa actuală a limbilor romanice considerate. În acest context însă, trebuie spus că, dacă în unele cazuri menţiunea [+tranzitiv] este singura care figurează în sursele consultate (v. cazul limbii române), în alte situaţii se pare că utilizarea reflexivă este mai bine reprezentată comparativ cu cea activ-tranzitivă (este cazul limbii spaniole).

3.1. Primul argument (subiectul)

a) Subiect nonpropoziţional nonpersonal

i. În toate cele trei limbi romanice, ‘a consterna’ selectează în mod obişnuit ca prim argument, în calitate de subiect-stimulus, substantive desemnând în special evenimente marcate [+negativ], caracterizate ca fiind imprevizibile şi şocante, mult mai rar o persoană. Adesea evenimentul este discursivizat prin intermediul unor substantive de genul: (rom.) *vestea*, *noutatea*, (fr.) *la nouvelle*, (sp.) *la noticia* sau al unor nume provenite din (aceeaşi familie cu) *uerba dicendi*, care sunt ocurente fie în structuri cu nume „apropriate”[1], fie în structuri cu nume „pur”: rom. *confirmare*, *declaraţie*; fr. *déclaration, confirmation*; sp. *declaración* ş.a. Desigur, nu lipsesc nici situaţiile în care conceptul de ‘eveniment’ este exprimat ca atare în enunţ (cf. rom. *eveniment*, fr. *évènement*, sp. *acontecimiento*). Particularizarea evenimentului este exprimată în poziţia de subiect, prin numeroase substantive cu încărcătură semantică negativă, adesea fiind vorba despre substantive din câmpul afectiv, caracterologic-temperamental (cf. rom. *aroganţă*, *tupeu*, fr. *terreur*, sp. *dolor*, *desesperación* ş.a.).

ii. Într-o serie de situaţii discursive, subiectul-stimulus [+nonpersonal] reprezintă, la nivel morfologic, structuri pronominale cu valoare neutră (cf. rom. *ce/ceea ce*, *toate acestea*; fr. *tout*, (*tout*) *cela*, *ça*; sp. *eso* (*que*) etc.) sau un substantiv-cochilie (cf. rom. *lucru*, *chestie, fapt*; fr. *chose, fait*; sp. *cosa, hecho*), în multe contexte structurilor pronominale asociindu-li-se un substantiv-cochilie (cf. rom. *toate aceste lucruri*, *acest fapt*; fr. *ce/autre fait*; sp. *este hecho*).

iii. Dincolo de structurile nominale şi pronominale, subiectul-stimulus poate reprezenta, la nivel morfologic, un verb la un mod nepredicativ, în speţă la infinitiv. Acest tip de actualizare se întâlneşte îndeosebi în spaniolă: *Nos consternó ver a ese magnífico animal en venta* (www.taringa.net/.../La-emotiva-historia-de) ş.a. În limba română, enunţurilor cu infinitiv le corespund structuri cu substantive (infinitive lungi) şi construcţii cu modul conjunctiv:

[1] La Yvette-Mathieu (1996–1997: 122), numele „apropriat” este definit prin opoziţie cu numele „pur”, cel dintâi putând reprezenta orice substantiv N_a pentru care, într-o poziţie sintactică dată, „N_a de N_b = N_b”; în acest context, de pildă, *ronger **l’esprit de Marie*** = *ronger **Marie***.

BDD-V4271 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:06 UTC)

Ne-a consternat aflarea veştii/vederea ta; *Ne-a consternat să aflăm/să vedem că…* Deşi enunţurile active menţionate sunt perfect validabile, în conformitate cu normele limbii literare actuale, nu acesta este tiparul pentru care optează vorbitorul actual de limbă română. Astfel, conjunctivul şi infinitivul lung sunt selectate în special în limitele unor structuri reflexive şi, mai ales, perifrastice (ex.: *Am fost consternat să aflu că […]*, www.antena3.ro/...//mircea-sandu-am-fost-consternat). Similar românei, şi franceza optează adesea pentru un tipar perifrastic, în limitele căruia este selectat însă în mod constant infinitivul precedat de prep. *de*: *Je suis consterné de voir que […]* (www.linguee.fr/francais.../je+suis+consterné.ht...) ş.a. Nu lipsesc însă nici structurile active impersonale, în special cele construite cu pron. neutru *cela*, „dublat" de un subiect, morfologic un infinitiv (precedat de prep. *de*): *Cela me consterne de constater que…* (context.reverso.net/übersetzung) ş.a. Exemplul citat evidenţiază individualizarea francezei comparativ cu spaniola (limbă în care nu este necesară ocurenţa unui pronume neutru), dar mai ales cu româna, limbă care – aşa cum am constatat – substituie, în situaţii de acest gen, infinitivul prin conjunctiv, optând adesea pentru construcţiile perifrastice (mai rar, reflexive). În astfel de contexte este vorba despre o falsă dublare, *cela* nereprezentând subiectul propriu-zis al enunţului, ci doar subiectul aparent[1]. În favoarea statutului de subiect aparent al pron. impers. *cela*, pledează o serie de aspecte, relevante de fapt pentru absenţa multora dintre proprietăţile specifice unui subiect obişnuit. Astfel, *cela* impersonal nu este un pronume anaforic, acesta este lipsit de conţinut semantic şi de referent, în consecinţă neprimind niciun rol semantic al verbului (Buscail 2010: 139 sq.). Cu alte cuvinte, exprimându-ne în termenii gramaticii lexicale funcţionale, nesatisfacerea *principiului completitudinii* (Bresnan 2001: 63) privează pronumele impersonale *il*/*cela*/*ça* de posibilitatea acoperirii unei funcţii sintactice reale, în speţă cea de subiect. În acelaşi sens putem invoca şi un alt argument, furnizat de *principiul coerenţei* sau al *unicităţii*, enunţat de asemenea de Bresnan (2001, *loc. cit.*), în conformitate cu care una şi aceeaşi funcţie (sintactică/argumentală) nu poate figura decât o singură dată în limitele unui enunţ.

[1] V., în acest sens, de pildă, Kalmbach (2013). Atât în cazul limbii române, cât şi al spaniolei (limbi romanice *pro-drop*) un astfel de pronume ar fi fost redundant, dată fiind posibilitatea acestor idiomuri de a include informaţia morfologică în desinenţa verbală. Altfel spus, atât în română, cât şi în spaniolă verbul însuşi poate „asigura" prezenţa unui subiect în „structura-f" (*functional structure*), deşi nu există un subiect explicit exprimat în „structura-c" (*constituent structure*) (Vanhoe 2001–2002: 17 sq.). Aşa cum se ştie, în studiile de gramatică lexicală funcţională (GLF) nu se (mai) distinge între o structură de suprafaţă vs de adâncime (Chomsky 1981), ci între două structuri p a r a l e l e, o „structură-c" (specifică fiecărei limbi) şi o „structură-f" (parţial universală, cel puţin în ceea ce priveşte funcţiile gramaticale), care exprimă simultan două tipuri de informaţii distincte, cu referire la una şi aceeaşi propoziţie.

BDD-V4271 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:06 UTC)

b) Subiect propoziţional nonpersonal

Cât priveşte română, am constatat predilecţia pentru selectarea unor pronume/adverbe relative, la origine, structuri pronominale/adverbiale cu valoare interogativ-exclamativă (cel mai frecvent, *ce*, *cum* şi *când*): *... mă consternează ce face naivitatea din voi...* (www.infoslabire.ro/.../cura-de-slabit-cu-boabe-de-orez...) ş.a. Mai puţin bine reprezentate sunt propoziţiile introduse prin *ceea ce*. Conectorul *că* apare îndeosebi în asociere cu subst. *fapt* (cf. *Mă consternează* ***faptul că****...*). Deşi validabile din perspectiva normelor gramaticii româneşti actuale, enunţurile în care subiectiva este introdusă prin *să* (cf. *Mă consternează să...*), apar sporadic pe internet (cf. şi *supra*, **a)**, **iii.**), şi în acest caz structurile perifrastice având câştig de cauză. În limba franceză, actualizările la nivel de propoziţie ale subiectului se situează de regulă în antepoziţie faţă de verb, spre deosebire de contextele româneşti, unde postpunerea subiectivei este preferată în mod constant, cel puţin în cazul subordonatelor introduse prin adverbe relative de provenienţă interogativă; frecvent, sunt selectaţi drept conectori *ce que* şi *que*, acesta din urmă îndeosebi în structuri verbale la subjonctiv: *Ce que je peux lire me sidère et me consterne*! (reseauinternational.net/dernier-...); *Que ce type puisse avoir un poids politique me consterne…* (ww.huffingtonpost.fr/.../jean-vincent...) ş.a. Fac rabat de la această topică enunţurile în care vb. *consterner* apare în structuri cu pronume impersonale (cf. *ça*, *cela*), „reluate" uneori în subordonata subiectivă, care „dublează" forma pronominală: *Cela me consterne que l'auteur n'ait que…* (https://books.google.ro/books?isbn...) ş.a. În spaniolă, în calitate de conector, este selectat în mod frecvent *que*; în astfel de situaţii, subiectiva vine de regulă după regenta în care este ocurent verbul *consternar* (identificăm aici una dintre situaţiile care diferenţiază spaniola de română, în cazul celei din urmă, optându-se în mod constant pentru structura *faptul că*): *…me consterna que haya desconocidos que...* (https://twitter.com/lluismanmorpra) ş.a. La fel de bine reprezentate sunt şi subordonatele introduse printr-un conector atipic, anume *cuando.* În structuri prezentative (şi nu numai) apare adesea adv. *cómo*. Subiectivele introduse prin conectorul *lo que* cunosc o frecvenţă mai modestă.

c) Subiect [+ animat; **+ personal]**

Situaţiile discursive în care primul argument este exprimat prin nume [+personal] sunt susceptibile de a fi calificate drept „improprii", luând ca punct de reper restricţiile de utilizare cu care acest verb figurează în bibliografia de specialitate. Afirmăm că sunt doar susceptibile de a fi valorizate astfel, având în vedere faptul că nu toate contextele de acest gen comportă acelaşi tip de interpretare. Astfel, dacă în enunţul *Lucid e cel care consternează* (www.monica-macovei.ro/.../...), *Lucid* este subiectul „impropriu" al vb. *consterna*, în contextul *Domnia sa apare în public şi ne consternează din nou, ba acuzând pe unii...* (www.sroscas.ro/.../marian-neacsu-...), construirea vb. *a consterna* cu un subiect [+personal] se poate valida, din perspectiva

BDD-V4271 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:06 UTC)

unei semnificații decodabile într-o structură de adâncime: nu *Domnia sa* este stimulul propriu-zis responsabil pentru consternare, ci atitudinea personajului respectiv, în contextul citat, acuzațiile lansate. Situații similare se pot identifica și în celelalte două limbi romanice, inclusiv pentru etape mai vechi din evoluția acestora (v., de pildă, fr. *Ce petit homme [...]. Grotesque et terrible*, *il consternait la table par sa sincérité*, A. France, *Le Lys rouge*, 1894, p. 48, *apud* TLFi). O situație particulară este relevată de contextele în care subiectul stimulus al vb. *consterna* este marcat [+personal], [+plural] (ex.: *Pe mine mă consternează cei care mai au tupeul să comenteze pe tema asta*, forum.computergames.ro › General Stuff ș.a.). În astfel de situații, construirea verbului *consterna* cu un subiect [+personal] se justifică în condițiile în care stimulusul respectiv are un conținut prototipic, categorial, în ultimă instanță, (*a*)*cei*(*a*) *care* etc. evocând o categorie umană, chiar o atitudine/conduită specifică acesteia. Situații discursive similare apar și în franceză, respectiv în spaniolă (v., de pildă, ... *lo que me consterna son aquellos jóvenes que*…, https://canaljudicial.wordpress.com/.../inaugura...).

3.2. Cel de al doilea argument (obiectul direct)

Deși, în principiu, apartenența verbului 'a consterna' la subclasa verbelor psihologice (de mirare) implică un argument obiect direct marcat [+animat], în speță, [+personal], așa cum vom avea ocazia de a constata *infra* (v., în special, **a)**, **ii.**), nu întotdeauna condiția menționată pare a fi satisfăcută propriu-zis, fără ca aceasta să anuleze însă statutul de verb psihologic al verbului în discuție.

a) Obiect direct nonpropoziţional personal: **nume pur vs nume apropriat**

i. Obiect direct [**+personal**], **[+nume pur]**

Enunțurile în care obiectul direct-experimentator reprezintă, la nivel morfologic, un nume [+animat, +personal], [+pur] sunt fireşti şi bine reprezentate în toate cele trei limbi romanice; v., de pildă, rom. *Vestea a consternat-o pe fată/pe Maria*// fr. *La nouvelle a consterné la fille/Marie*// sp. *La noticia consternó a la hija/a María* etc. Aşa cum se poate observa din exemplele menționate, româna şi spaniola se singularizează, raportat la franceză, prin ocurența (obligatorie) a unui morfem personal de acuzativ (rom. *pe*, sp. *a*[1]). Însă, spre deosebire de situația din limba română, morfemul personal de acuzativ *a* este selectat inclusiv în enunțurile în care obiectul direct prezintă trăsătura [+colectiv]: *El evento consternó a la clase política/ al municipio/al país centroamericano*... (// rom. **... a consternat*(*-o*) *pe clasa politică*...)[2]. În cazul românei, singularizarea este evidențiabilă (și) la nivelul

[1] O discuție interesantă privind selectarea/nonselectarea acuzativului cu prep. *a*, în limba spaniolă, apare la Roegiest (1979: 39 sqq.).

[2] Enunțuri similare celui consemnat pentru spaniolă *supra* apar și în română, însă exclusiv cu unele substantive colective *proprii* (desemnând numele unor echipe), acest tipar fiind specific mai degrabă registrului colocvial (v., de pildă, *Vestea a consternat*

BDD-V4271 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:06 UTC)

anticipării obiectului direct, în conformitate cu normele limbii literare (actuale). În spaniolă, fenomenul dublării, în speţă cel al anticipării obiectului direct, se manifestă îndeosebi în cazul unor obiecte directe exprimate prin (pro)nume la plural (pers. I pl.). În situaţii discursive de acest gen, enunţiatorul se autoinclude într-o anumită categorie experimentatoare, din această perspectivă fenomenul dublării cuvenindu-se a fi înţeles mai degrabă ca fapt discursiv, iar nu ca fapt lingvistic propriu-zis: *Este hecho nos consternó a todos los asistentes*… (ww. diari olavozdehuamanga.com/.../index.php?) ş.a. Acelaşi gen de interpretare putem admite şi pentru o serie de contexte atestate în pagini de limbă franceză.

ii. Obiect direct aparent nonpersonal [aparent nume pur]

Propensiunea românei pentru structurile cu clitic cu valoare posesivă, selectate în detrimentul construcţiilor cu substantiv şi adjectiv posesiv[1], explică, cel puţin într-o anumită măsură, absenţa construcţiilor cu obiect direct-nume apropriat, în cazul verbului *a consterna*. Astfel, numeroase exemple excerptate din pagini de limbă franceză şi, mai ales, spaniolă, nu prezintă corespondente în română: *Ils consternent un peu ma conscience*… (books. google.com/books?isbn); ... *no sabe como consterno mi corazón al leer*… (www.adictivoz.com/.../robbie-williams-) ş.a. În exemple de genul celor citate, numai în aparenţă este vorba despre o abatere de la norma construirii verbului ‘a consterna’ cu un obiect direct [+personal], în realitate sintagme (cu nominale apropriate) precum fr. *ma conscience, notre raison* ş.a. sau sp. *mi ser*, *mi espíritu*, *mi alma*, *mi corazón* ş.a. reprezentând, printr-un procedeu stilistic (metonimie), substitute ale subiectului animat/personal ş.a.

b) Obiect direct nonpropoziţional [**+animat, –personal**]

Acţiunea psihologică lexicalizată prin vb. *a consterna* se răsfrânge în mod fundamental, chiar exclusiv, asupra unui experimentator [+personal]. Atunci când obiectul direct experimentator prezintă trăsătura [+animat], dar [–uman], enunţurile respective sunt de regulă circumscrise ariei discursive nonreferenţiale, de ficţiune. Limitarea posibilităţilor asociative la un experimentator marcat [+personal] nu trebuie să surprindă. De altfel, verbul ‘a consterna’ nu este unicul exemplu de verb psihologic aflat în această situaţie; există astfel o categorie aparte a verbelor psihologice care exprimă trăiri afective mai complexe, specific umane, a căror sferă conceptuală este susceptibilă de a se defini în relaţie cu o conduită/atitudine faţă de viaţă[2].

---

pe Dinamo).

[1] Putem vorbi în acest sens despre o modalitate distinctă de structurare a conţinutului posesiv în cazul românei, comparativ cu limbile romanice occidentale, în speţă raportat la franceză şi la spaniolă. Astfel, într-o serie de contexte, în română este preferată modalitatea „slabă” de exprimare a posesiei, iar nu posesia tare, de altfel puţin frecventă. S-a vorbit în acest context despre o tendinţă spre nonfocalizarea posesorului, în cadrul relaţiei de posesie (GA [I] : 233 sq.).

[2] Am inclus în aceeaşi categorie şi verbe psihologice precum *a* (*se*) *detesta*, *a*

BDD-V4271 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:06 UTC)

c) Obiect direct propoziţional [+personal]

Structurile de acest gen apar exclusiv în spaniolă (ex.: *El hecho consternó a quienes hacían cola en ese momento*, eltiempo.com.ve/locales/.../los... de.../168731), în celelalte două limbi romanice optându-se în mod constant pentru tiparul cu obiect direct complex, realizat ca grup nominal extins (ex.: *La nouvelle [...] consterna* ***tous ceux qui composaient le Bureau***, https://books.google.ro/books?id. ş.a.).

d) Structuri absolute

Situaţiile în care obiectul direct nu este exprimat ca atare în contextul respectiv[1] sunt bine reprezentate în limba română, atât în cazurile în care subiectul ocupă primul loc în enunţ, cât şi în cele în care subiectul este plasat după verb. În multe enunţuri de acest gen, obiectul direct implicit, recuperabil contextual, face referire la 'opinia publică (ex.: *Logica şuie a lui MRU mai degrabă consternează*", <roncea.ro/.../pe-ce-lume-traieste-ungureanu-cu-mru-si...> ş.a.). Regimul tranzitiv absolut al verbului *consterner* este bine reprezentat în franceza din prima jumătate a secolului trecut, aşa cum reiese (şi) din informaţiile oferite în TLFi. În limba actuală, exemplele de acest gen par a fi mai puţin numeroase, realitate care se impune nu numai într-o perspectivă diacronică, ci şi prin comparaţie cu situaţia din româna actuală. În spaniola modernă întrebuinţarea tranzitiv absolută a verbului *consternar* este relativ bine reprezentată, şi aici apărând, la fel ca în română, (inclusiv) o serie de contexte cu tematizarea acestui lexem verbal: *Triste novedad consterna: Ha muerto Formell* (portuspatris.blogspot.com/.../triste-novedad-con...); *Consterna la muerte de Jenni a cachanillas*…" (www.lacronica.com/.../Notas/Noticias/.../64845..) ş.a.

4. Concluzii

Dincolo de similitudinile identificabile în ansamblu, la nivelul celor trei limbi romanice incluse în discuţia noastră, constatăm, într-o serie de situaţii, gruparea francezei cu spaniola (v., în acest sens, exprimarea subiectului printr-un infinitiv, obiectul direct-nume apropriat ş.a.), dar mai ales a românei şi a spaniolei (v., de pildă, apartenenţa celor două idiomuri romanice la categoria limbilor *pro-drop* şi consecinţele care decurg de aici; particularităţi similare de topică atât în ceea ce priveşte subiectul/ obiectul direct, cât şi subordonatele

(*se*) *demoraliza*, *a* (*se*) *complexa*, *a se căi* ş.a., în condiţiile în care «… l'individu humain représente l'unique être étant à même de projeter son propre vécu au-delà de la sphère affective proprement dite, se définissant en relation avec une certaine conduite/ attitude vis-à-vis de sa propre vie» (Teleoacă 2016: 425).

[1] În astfel de cazuri, gramaticile moderne vorbesc despre aşa-numita „nesaturare" a obiectului direct (v. GA [I] : 341). Conceptul se poate admite, însă numai pentru nivelul „structurii c" , nu şi cu referire la structura funcţională, care implică „citirea" prin prisma actualizării obiectului direct.

BDD-V4271 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:06 UTC)

corespunzătoare; valorificarea unui morfem personal de acuzativ ș.a.). Nu lipsesc, implicit, nici situaţiile ilustrative pentru individualizarea pregnantă a uneia dintre cele trei limbi incluse în discuţie. Menţionăm în acest sens, de pildă, în cazul limbii române, fenomenul lingvistic al dublării/ anticipării obiectului direct sau selectarea – în concordanță cu o particularitate foarte probabil dezvoltată în context balcanic – a conjunctivului în detrimentul infinitivului. Pentru spaniolă reţine atenţia construirea cu morfemul personal de acuzativ inclusiv a substantivelor comune colective, în aceeaşi ordine de idei franceza individualizându-se, de exemplu, prin valorificarea construcţiilor verbale impersonale de tipul *il/cela/ça me consterne*.

BIBLIOGRAFIE

Bresnan, Joan, 2001, *Lexical-Functional Syntax*, Blackwell, Malden–Oxford.

Buscail, Laurie, 2010, „Qu'est-ce que ça veut dire ?", *Revue des linguistes de l'Université Paris Ouest Nanterre la Défense*, 62–63, p. 135–151, Linx [En ligne], [| URL: http://linx.revues.org/1379; DOI: 10.4000/linx.1379, site consultat în ianuarie 2015].

Chomsky, Noam, 1981, *Lectures on Government and Binding*, Foris Publications, Dordrecht/ Cinnaminson.

Coşeriu, Eugeniu, 2001, *L'homme et son langage*, Virginia, Éditions Peeters, Louvain-Paris-Sterling.

Jackendoff, Ray, 1983, *Semantics and cognition*, Cambridge, Mass.: MIT Press.

Kalmbach, Jean-Michel, 2013, *La grammaire du français langue étrangère pour étudiants finnophones*, Finlande, Kielten laitos, Jyväskylän yliopisto Jyväskylä [research.jyu.fi/grfle/340.html, site consultat în noiembrie 2014].

Lakoff, George, 1987, *Women, Fire and Dangerous Things*, Chicago, University of Chicago Press.

Langacker, Roland W., 1987, *Foundations of cognitive grammar*. Vol. I: *Theoretical prerequisites*, Stanford, University Press.

Manea, Dana, 2001, *Structura semantico-stilistică a verbului românesc. Verbele psihologice*, Bucureşti, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice de Bucureşti.

Mathieu, Yvette Yannick, 1995, „Verbes psychologiques et interprétation sémantique", în Antoinette Balibar-Mrabti (ed.), *Grammaire des sentiments, Langue française*, 105, p. 98–106 [www.persee.fr/issue/lfr_0023-8368_1995_num_105_1].

Mathieu, Yvette Yannick, 1996–1997, „Un classement sémantique des verbes psychologiques", în Colette Cortes (coord.), *Cahier du CIEL, LADL &* LLI, Université Paris Diderot-Paris7, p. 115–134.

Roegiest, Eugène, 1979, *„À propos de l'accusatif prépositionnel dans quelques langues romanes"*, *Vox Romanica*, 38, p. 37–54.

Teleoacă, Dana-Luminiţa, 2014a, „Verbele de mirare în limba română actuală: structura semantică a predicatului psihologic şi implicaţiile sale asupra cadrului

BDD-V4271 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:06 UTC)

adjuncţial", în Iulian Boldea (ed.), *Globalization and intercultural dialogue*: *multidisciplinary perspectives*, Târgu-Mureş, Arhipelag XXI Press, p. 380–391 [www.upm.ro/gidni].

Teleoacă, Dana-Luminiţa, 2014b, *Verbele psihologice în limba română*: *repere ale unei descrieri sintactico-semantico-pragmatice din perspectiva gramaticii cognitive* (conferinţă la Academia Română, 20 noiembrie 2014).

Teleoacă, Dana-Luminiţa, 2014c, „Gradualitatea şi polaritatea verbelor (psihologice) de mirare sub aspect lexical şi de uz în limba română actuală", *Studii şi cercetări lingvistice*, LXV, 2, p. 189–204.

Teleoacă, Dana-Luminiţa, 2016, „Les verbes psychologiques en roumain: quelques repères théoriques pour une description sémantique dans la perspective de la grammaire cognitive", *Revue roumaine de linguistique*, LXI, 4, p. 405–428.

Teleoacă, Dana-Luminiţa, *Verbele psihologice de mirare. O abordare sintactico-semantico-pragmatică din perspectiva gramaticii cognitive în context romanic* (*română, franceză şi spaniolă*) (lucrare în curs de elaborare) [*Verbele de mirare*].

Vanhoe, Henk, 2001–2002, *Aspectos de la sintaxis de los verbos psicológicos en español. Un análisis léxico funcional*, Universiteit Gent, Academiejaar.

SIGLE

DA: *Dicţionarul limbii române* [Sub conducerea lui Sextil Puşcariu]. Tomul I, Partea II: C. Academia Română. Bucureşti, Tipografia Ziarului „Universul", 1940.

DEX: *Dicţionarul explicativ al limbii romane*, ediţia a III-a, revăzută şi adăugită. Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2009.

DRAE: *Diccionario de la Real Academia Española*, la 22.ª edición. Madrid, Espasa Calpe, 2001, edición electrónica [www.rae.es/recursos/diccionarios/drae].

DSA: *Dicţionar sintactic argumental* (lucrare în manuscris elaborată de un colectiv de cercetători de la Institutul de Lingvistică din Bucureşti, în cadrul proiectului CNCSIS nr.1156/2005).

GA [I]: Valeria Guţu Romalo (coord.), *Gramatica limbii române*. Vol. I, *Cuvântul*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

TLFi: *Trésor de la langue française informatisé*, Analyse et traitement informatique de la langue française – Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales [CNRTL] – Université Nancy, CNRS Éditions [atilf.atilf.fr/tlf.htm].

Dana-Luminiţa TELEOACĂ
Institutul de Lingvistică al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti", Bucureşti

BDD-V4271 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:06 UTC)